

CEIDA
CENTRO DE EXTENSIÓN
UNIVERSITARIA E DIVULG.
AMBIENTAL DE GALICIA

**DOMINGO
QUIROGA**
CENTRO DE
DOCUMENTACIÓN
AMBIENTAL

XUNTA DE GALICIA

UNIVERSIDADE DA CORUÑA

Concello de Oleiros

2 de febreiro
Día Mundial
dos Humedais

OS HUMEDAIS COIDAN DA AUGA

La elaboración de este póster
ha sido posible gracias al Fondo
para el Agua de Danone/Evian

www.ramsar.org

Síganos

OS HUMEDAIS COIDAN DA AUGA

Como cada ano, o 2 de febreiro conmemórase o **DÍA MUNDIAL DOS HUMEDAIS**, onde se recorda a data na que se creou a Convención Ramsar (1971), un tratado intergubernamental que serve de marco para as accións en favor da conservación e do uso racional dos humedais mediante accións locais, rexionais e nacionais, como contribución ao logro dun desenvolvemento sostible en todo o mundo.

O tratado, negociado nos anos 60 por países e organizacións non gobernamentais que se preocupaban pola crecente perda e degradación dos humedais, hábitats principais das aves acuáticas migratorias, firmouse na cidade iraní de Ramsar en 1971 e entrou en vigor en 1975. Trátase do único tratado global relativo ao medio ambiente que se ocupa dun tipo de ecosistema particular. Actualmente o listado Ramsar inclúe mais de 1700 humedais de todas as rexións do mundo. Trátase dunha lista de prestixio xa que integra as zonas húmidas mais importantes do mundo dende o punto de vista do seu interese ecolóxico e para a conservación da biodiversidade.

España ratificou o Convenio en 1982 incluíndo no listado dúas zonas húmidas: Doñana e as Tablas de Daimiel. Actualmente 5 dos humedais mais destacados de Galicia forman parte deste listado:

- Ría de Ortigueira e Ladrido
- Complexo das praias, dunas e lagunas de Corrubedo
- Lagoa e areal de Valdoviño
- Complexo intermareal Umia-Grove, a Lanzada. Punta Carreirón e lagoa Bodeira
- Ría do Eo

Dende 1997 diferentes organismos oficiais, organizacións non gobernamentais e grupos de cidadáns aproveitan estas datas para desenvolver actos e actividades coa finalidade de aumentar a sensibilización dos cidadáns acerca dos valores dos humedais e dos beneficios que nos aportan. O lema proposto para o 2013 **“Os humedais coidan da auga”** reflexa o papel fundamental que desempeñan os humedais no manexo da auga. O obxectivo principal deste día é fomentar a sensibilización das persoas acerca da interdependencia da auga e os humedais, e indicar os medios adecuados para que diferentes grupos poidan compartir a auga de xeito equitativo. Usar racionalmente as zonas húmidas é un compoñente esencial na xestión sostible da auga.

SOBRE ESTA GUÍA

A **GUÍA DE RECURSOS** é unha recompilación de materiais bibliográficos sobre a temática dos humedais editada polo CEIDA a través do seu Centro de Documentación Ambiental Domingo Quiroga, dirixida a todos os centros educativos galegos e outras institucións interesadas en traballar sobre esta temática.

O Centro de Documentación posúe un importante fondo especializado en temática ambiental, tanto de libros, como de revistas, audiovisuais ou literatura gris. Dentro da área do medio ambiente, os materiais distribúense en áreas máis específicas, sendo a Educación Ambiental unha das súas principais liñas de traballo e dentro da cal se engloban recursos didácticos relacionados con:

- Enerxía e Cambio Climático
- Auga e humedais
- Conservación de especies
- Residuos e reciclaxe
- Boas prácticas ambientais
- Bosques
- Medio mariño.

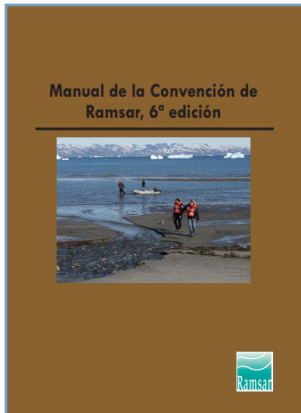

Todos estes materiais están dispoñibles en préstamo para todas as persoas interesadas de maneira gratuita por un prazo de 15 días. Se algún usuario non pode achegarse ata a sede do CEIDA para recoller os materiais, tamén existe o servizo de préstamo postal.

Máis información: documentacion@ceida.org - 981630618

DOCUMENTOS CONVENCION RAMSAR

NA REDE

MANUAL DE LA CONVENCION DE RAMSAR

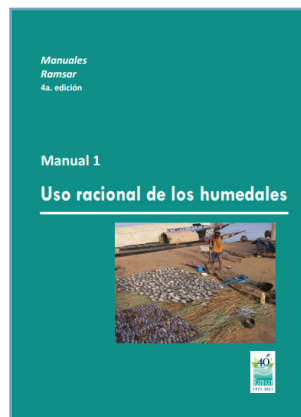
Edita: Convención Ramsar

Ano: 2013

Descrición: Manual oficial sobre a Convención de Ramsar de 1971, onde se recolle que son os humedais, por que hai que conservalos, que é a Convención e como funciona, sitios incluídos na lista, etc.

Dispoñible para a súa descarga en:

<http://www.ramsar.org/pdf/lib/manual6-2013-sp.pdf>

MANUALES RAMSAR PARA EL USO RACIONAL DE LOS HUMEDALES

Edita: Convención Ramsar

Ano: 2010

Descrición: Serie de manuais que inclúen as orientacións pertinentes aprobadas pola Conferencia das Partes Ramsar, onde se recollen diferentes temas como o uso racional dos humedais, as políticas nacionais dos humedais, leis e institucións, o programa de comunicación e educación sobre humedais, aptitudes de participación, etc. Dispoñibles para a súa descarga en:

http://www.ramsar.org/cda/es/ramsar-pubs-handbooks-ramsar-toolkit-21323/main/ramsar/1-30-33%5E21323_4000_2__

SERVICIOS DE LOS ECOSISTEMAS DE HUMEDALES

Edita: Convención Ramsar

Ano: 2010

Descrición: Serie de fichas que mostran os servizos dos ecosistemas de humedais que forman parte da nosa riqueza natural. A escala mundial, os humedais brindan todos os anos servizos por valor de billóns de dólares e realizan unha contribución fundamental á saúde e o benestar humano.

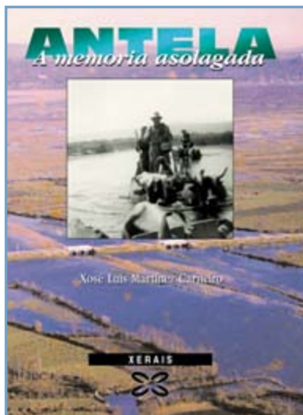
Dispoñibles para a súa descarga en:

http://www.ramsar.org/cda/es/ramsar-pubs-info-ecosystem-services/main/ramsar/1-30-103%5E24258_4000_2__

HUMEDAIS EN GALICIA

LIBROS EN PRÉSTAMO

ANTELA, A MEMORIA ASOLAGADA

Edita: Xerais

Ano: 1997

Descrición: Ó sudeste de Galicia, na comarca da Limia, existiu ata 1958 unha das lagoas máis importantes da Península Ibérica, tanto pola súa extensión -arredor dos 42 km²-, como pola súa riqueza. Este libro ofrécenos un amplo percorrido fotográfico polas diferentes faces da Lagoa dende a súa desecación ata os actuais traballos de concentración parcelaria, e mais un conxunto de estudos científicos que permiten coñecer a interrelación do ser humano coa veiga antelá ó longo dos séculos.

BALDAIO, ESPAZO NATURAL PROTEXIDO

Edita: Bahía Edicións

Ano: 1997

Descrición: O nome de Baldaio está ligado na conciencia de moitos e moitas ao dunha área natural de especial interese e á conflictuosidade que xerou a destrución do arenal e determinados intentos de explotación. Esta publicación é o resultado dunha acampada reivindicativa do “Grupo Darwin” no verán de 1987, punto de partida do estudo que deu lugar, despois de moitos esforzos e loitas, á declaración de Espazo Natural Protexido.

A LAGOA DE COSPEITO

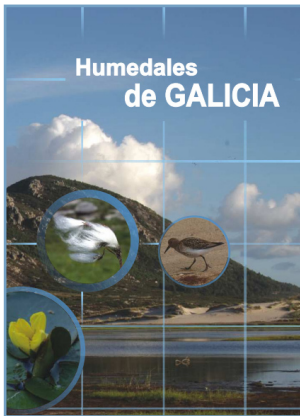
Edita: Xunta de Galicia

Ano: 2006

Descrición: Este libro concíbese coa vocación de achegar á cidadanía a historia e vida do humidal de Cospeito, aproximándose aos compoñentes máis sobresaíntes da súa biodiversidade, aos usos e actividades que o ser humano desenvolveu, ás labores de conservación e xestión que nela se levan a cabo.

Dispoñible tamén en versión electrónica en:

http://www.medioruralemar.xunta.es/fileadmin/arquivos/conservacion_natureza/zevpn/parga_ladra_tamoga/A_Lagoa_de_Cospeito.pdf

HUMEDALES DE GALICIA

Edita: Xunta de Galicia

Ano: 2002

Descrición: Inventario dos humedais de Galicia clasificados nesta guía segundo a tipoloxía da Convención Ramsar: mariños e costeiros, continentais e artificiais.

Dispoñible tamén en versión electrónica en:

<http://www.factoria3.com/documentos/Humedais%20de%20galicia.pdf>

VERTEBRADOS DA LIMIA : DENDE A LAGOA DE ANTELA ÓS NOSOS DÍAS

Edita: Limaia

Ano: 2002

Descrición: Este libro, a través dun riguroso estudo da súa avifauna, no pasado e no presente, lévanos a aquel mundo no que a lagoa de Antela aínda estaba alí, antes da súa desecación, e nos fai soñar coa posibilidade da súa restauración, aínda que só sexa parcialmente, tal e como está poñendo énfase a Convención Ramsar sobre os Humedais.

ENCORO DE CECEBRE: ESPACIO NATURAL PROTEXIDO

Edita: Bahía Edicións

Ano: 1996

Descrición: O embalse de Cecebre e o seu entorno representan un dos humedais de maior interese en Galicia. Así, na confluencia dos ríos Mero o Barcés, o contorno desenvólvese positivamente desde o punto de vista biolóxico, xurdindo un hábitat adecuado para o asentamento de aves acuáticas, rapaces... acompañados dunha crecente fauna de reptís, mamíferos, anfibios, ... esta guía pretende axudar ao coñecemento e a súa posta en valor para a súa necesaria protección.

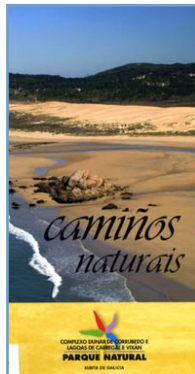

GUÍA DAS AVES DO ENCORO DE ABEGONDO-CECEBRE

Edita: Concello de Abegondo

Ano: 2007

Descrición: O encoro de Abegondo – Cecebre creouse na década dos 70 para abastecer de auga aos municipios de A Coruña e o seu entorno. Pouco despois convertéuse nun extraordinario espazo natural, “Lugar de Importancia Comunitaria”. Entre os seus valores destacan as poboacións de aves silvestres que o convirten no seu fogar ao longo do ano. Esta completa guía ofrece ao visitante as claves para identificar e coñecer as costumes da gran maioría delas.

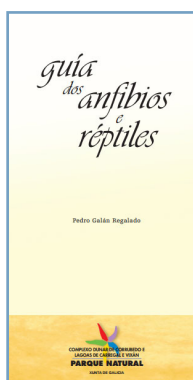

CAMIÑOS NATURAIS: COMPLEXO DUNAR DE CORRUBEDO E LAGOAS DE CARREGAL E VIXÁN

Edita: Xunta de Galicia

Ano: 2007

Descrición: Guía de itinerarios polo Parque Natural Complexo Dunar de Corrubedo e Lagoas de Carregal e Vixán.

GUÍA DOS ANFIBIOS E RÉPTILES: COMPLEXO DUNAR DE CORRUBEDO E LAGOAS DE CARREGAL E VIXÁN

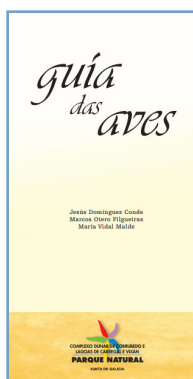
Edita: Xunta de Galicia

Ano: 2006

Descrición: Un dos principais valores faunísticos do Parque Natural do Complexo Dunar de Corrubedo e Lagoas de Carregal e Vixán son as súas poboacións de anfibios e réptiles. É un espazo natural de especial interese para a conservación destas especies, especialmente dalgunhas das máis ameazadas no conxunto de Galicia. Nesta guía recóllense os principais anfibios e réptiles con interesantes descricións e ilustracións.

Dispoñible tamén para a súa descarga en:

http://www.ciencias-marinas.uvigo.es/bibliografia_ambiental/anfibios_reptiles/guia%20anfibiaos%20e%20reptiles%20Corrubedo.pdf

GUÍA DAS AVES: COMPLEXO DUNAR DE CORRUBEDO E LAGOAS DE CARREGAL E VIXÁN

Edita: Xunta de Galicia

Ano: 2006

Descrición: Manual que constitúe unha achega ao coñecemento dun dos grupos de vertebrados máis relevantes do parque natural de Corrubedo, as aves, que pretende facilitar a todos os visitantes unha mellor percepción e goce dos seus valores biolóxicos...

Dispoñible tamén para a súa descarga en:

http://www.ciencias-marinas.uvigo.es/bibliografia_ambiental/aves/guia%20aves%20Corrubedo.pdf

RECURSOS DIDÁCTICOS

NA REDE

LOS HUMEDALES CUIDAN DEL AGUA

Edita: Convención Ramsar

Ano: 2013

Descrición: Guía editada para o Día Mundial dos Humedais 2013 co fin de sensibilizar á poboación acerca da interdependencia da auga e os humedais, indicar os medios adecuados para que os diferentes grupos de interesados compartan este recurso de forma equitativa e lograr que se comprenda que sen humedais non haberá auga.

Dispoñible para a súa descarga en:

<http://www.ramsar.org/pdf/wwd/13/Folleto.pdf>

TOM, TINA E NUTRI

Edita: Convención Ramsar

Ano: 2013

Descrición: Recurso didáctico dirixido a ensino infantil para crear xoguetes de papel no día dos humedais.

Dispoñible para a súa descarga en:

<http://www.ramsar.org/pdf/wwd/13/Nutria.pdf>

¡QUÉ HERMOSAS GOLONDRINAS!

Edita: Oficina de Publicaciones de la Unión Europea

Ano: 2004

Descrición: Recurso didáctico que emprega a migración das golondrinas para resaltar o valor ecolóxico dos humedais, así como os problemas que causa o uso de pesticidas na agricultura.

Dispoñible para a súa descarga en:

http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/swallows/benf_es.pdf

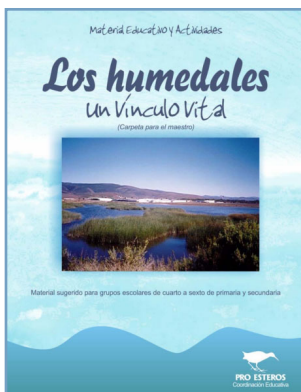
HUMEDALES COSTEROS: RECURSOS PARA LA FORMACIÓN AMBIENTAL

Edita: Terra Nuova

Descrición: Guía metodolóxica que pretende dar a coñecer e comprender a dinámica dos humedais costeiros, analizar os problemas ambientais e conflitos que afectan a estes ecosistemas e motivar a participación proactiva dos escolares na conservación dos humedais no marco dunha educación ambiental para o desenvolvemento sostible. Aínda que está centrada nos humedais costeiros do Perú, contén interesantes capítulos introductorios, metodoloxías e actividades que poden realizarse noutras zonas.

Dispoñible para a súa descarga en:

<http://issuu.com/empresa-internet.com/docs/humedales>

LOS HUMEDALES: UN VÍNCULO VITAL

Edita: Pro Esteros

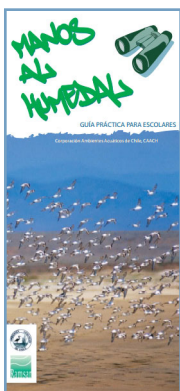
Descrición: Material educativo que pretende que os alumnos coñezan e comprendan os procesos que se presentan nos humedais, así como lograr desenvolver un sentido de responsabilidade hacia estes ecosistemas, na medida que van aprendendo a súa importancia para o medio ambiente.

Carpeta do profesor dispoñible en:

http://proesteros.cicese.mx/pdf_s/Los%20Humedales-maestro.pdf

Carpeta do alumno dispoñible en:

http://proesteros.cicese.mx/pdf_s/Los%20Humedales-alumno.pdf

MANOS AL HUMEDAL: GUÍA PRÁCTICA PARA ESCOLARES

Edita: Corporación Ambientes Acuáticos de Chile

Ano: 2005

Descrición: Recurso didáctico sobre os humedais e a súa importancia para a vida na terra. Inclúe información sobre que son estes ecosistemas, a súa tipoloxía, por que son importantes, os humedais como fontes de auga, a súa flora e fauna, etc.

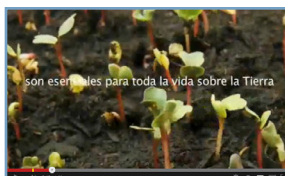
Dispoñible para a súa descarga en:

http://www.centroneotropical.org/recsos/guia_01.pdf

VÍDEOS DIDÁCTICOS

NA REDE

HUMEDALES, MANTENIENDO NUESTRO PLANETA CON VIDA

Produce: Convención Ramsar

Disponible en:

<http://www.youtube.com/watch?v=LUg9p2Bgurw>

CONOCIENDO LOS HUMEDALES

Produce: Centro Guaman Poma de Ayala

Disponible en:

<http://www.youtube.com/watch?v=zoC2rtz3ASc>

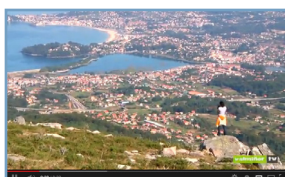

HUMEDALES DEL NOROESTE DE ESPAÑA

Produce: J. Roberto González

Disponible en:

<http://www.youtube.com/watch?v=UWXy88FvJZo>

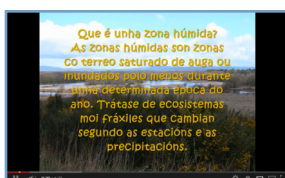

ESTUARIO DO RIO MIÑOR-NIGRAN-VAL MIÑOR

Produce: ValMiñor TV

Disponible en:

http://www.youtube.com/watch?v=ePtZNKRG_-I

SITIOS RAMSAR GALICIA

Disponible en:

<http://www.youtube.com/watch?v=HiPeCBpVO5Q>